

TWEЕ GEVALLEN VAN KANNIBALISME BIJ DE KERKUIL
TYTO ALBA

Two cases of cannibalism of the Barn Owl

B. HOEKSTRA

In populaire vogelboeken (o.a. Warren) wordt bij herhaling melding gemaakt van kannibalisme bij uilen. In tijden van voedselschaarste zouden de kleinste nestjongen door de oude vogels verslonden of aan andere jongen opgevoerd worden. Met name Kerkuilen zouden zich aan deze vorm van familieplanning schuldig maken. Bij het opslaan van de literatuur blijkt echter het aantal goed gedocumenteerde gevallen van kannibalisme bijzonder gering te zijn. Uttendörfer (1952) noemt in zijn monumentale werk slechts 6 gevallen.

In de Nederlandse ornithologische literatuur vond ik maar een betrouwbare opgave. Het betreft hier de schedel van een volwassen Kerkuil die door Voous (1951) gedetermineerd werd en afkomstig was uit braakballen uit de omgeving van het Vondelpark in Amsterdam. Nadere bijzonderheden zijn van deze vondst en van de omstandigheden waaronder dit geval van kannibalisme zich voordeed niet bekend. Zelf heb ik onder enkele tienduizenden prooi-resten van Kerkuilen, die door mijn handen zijn gegaan, twee maal de resten van jonge uilen aangetroffen. De eerste maal werd dit vastgesteld bij een broedpaar in de Nederlands Hervormde kerk te Olst (Overijssel). Op 19 juni 1957 werd een legsel gevonden van 5 eieren. Een maand later, op 19 juli lagen er 5 jongen in het nest, die aanmerkelijk van elkaar in grootte verschilden. Bij een controlebezoek op 18 augustus waren er nog maar 4 jongen. Het kleinste jong was verdwenen. De restanten van dit jong, het achterlijf met beide poten, werden teruggevonden onder de roestplaats van het mannetje temidden van braakballen. In de braakballen werden geen resten van dit jong teruggevonden. Het jong verdween uit het nest in een periode van wisselvallig weer met langdurige regens. Gedetailleerde gegevens over het voedsel van dit uilenpaar, waarvan de braakballen gedurende 24 achtereenvolgende maanden verzameld werden, zijn elders gepubliceerd (Hoekstra, 1974). Het tweede geval stelde ik vast bij een broedpaar in de gemeente Vriezenveen. Op 18 maart 1972 verzamelde ik bij een Kerkuilenest met 4 eieren, dat verscholen zat in de kap van een grote landbouwschuur in Bruinehaar, een partij braakballen. Het merendeel van de braakballen was afkomstig uit de voorafgaande broedperiode, herfst en winter. In een van de ballen werd de samengedrukte schedel alsmede enige skeletdelen en veertjes aangetroffen van een jonge Kerkuil. Helaas, zijn van deze vondst geen nadere gegevens bekend. Andere jongen van dit broedsel zijn met succes grootgebracht en uitgevlogen.

Tabel I geeft een overzicht van de overige inhoud van de braakballen.

Determinatie van de zangvogelschedels is verricht door Dr. C. Smeenk te Leiden.

Zoogdieren — <i>Mammals</i>	
Mol — <i>Talpa europaea</i>	1
Bosspitsmuis — <i>Sorex araneus</i>	332
Dwergspitsmuis — <i>Sorex minutus</i>	12
Huisspitsmuis — <i>Crocidura russula</i>	425
Spitsmuis — <i>Crocidura spec.</i>	5
Bosmuis — <i>Apodemus sylvaticus</i>	56
Huismuis — <i>Mus musculus</i>	39
Dwergmuis — <i>Micromys minutus</i>	9
Muis — <i>Muridae</i>	6
Bruine rat — <i>Rattus norvegicus</i>	1
Aardmuis — <i>Microtus agrestis</i>	4
Veldmuis — <i>Microtus arvalis</i>	397
Woelmuis — <i>Microtus spec.</i>	10
Rosse woelmuis — <i>Clethrionomys glareolus</i>	10
Woelrat — <i>Arvicola terrestris</i>	3
Vogels — <i>Birds</i>	
Huiszwaluw — <i>Delichon urbica</i>	1
Boerenzwaluw — <i>Hirundo rustica</i>	1
Witte kwikstaart — <i>Motacilla alba</i>	2
Nachtegaal — <i>Luscinia megarhynchos</i>	1
Zanger — <i>Acrocephalus spec.</i>	1
Huismus — <i>Passer domesticus</i>	65
Vogels — <i>Aves indet.</i>	3
Kerkuil — <i>Tyto alba</i>	1
Kikkers — <i>Frogs</i>	
Bruine Kikker — <i>Rana temporaria</i>	4
Kevers — <i>Beetles</i>	
Mestkever — <i>Geotrupes spec.</i>	1
Totaal 1390	

Tabel 1. Inhoud van 260 braakballen van de Kerkuil, verzameld bij het nest, Bruinehaa, gemeente Vriezenveen, Overijssel.

Table 1. Contents of 260 pellets of the Barn Owl, collected near the nest, Bruinehaa Vriezenveen, Overijssel.

SUMMARY

Two cases of cannibalism of the Barn Owl *Tyto alba* (Scopoli) have been described. In the first case the rests of a young Barn Owl were found under the roostingplace of the male. In the second case the skull, some bones and feathers of a young were found in a pellet.

LITERATUUR

Hockstra, B. 1974. Over het menu van een kerkuilenfamilie. De Levende Natuur 77: 53—62.

- Uttendörfer, O. 1952. Neue Ergebnisse über die Ernährung der Greifvögel und Eulen. Stuttgart.
- Vooüs, K. H. 1951. Een geval van kannibalisme bij de Kerkuil, *Tyto alba* (Scop.). Ardea 39: 371.
- Warren, H. Z. J. Nachtvogels. Amsterdam.

Adres: Bornsestraat 118, Almelo.

EEN ALPENGIERZWALUW *APUS MELBA* IN NEDERLAND

Alpine Swift *Apus melba* in the Netherlands

H. STEL

Op 24 september 1974 vond Mevrouw Simons te Veenendaal op het balkon van haar op de 11e etage gelegen flat een bijzondere vogel. Zij stelde zich in verbinding met de heren Van Schuppen en Vink van de Afd. Dierenbescherming, waarna de levende vogel werd overgebracht naar het vogelasiel van de heer G. Liefstink te Bennekom. De heer Liefstink en ik waren ervan overtuigd, dat het een Alpengierzwaluw was, doch ten overvloede werd de vogel nog getoond aan Prof. Dr. W. H. van Dobben te Wageningen, die onze determinatie bevestigde. Op de vogel werd een soort teek gevonden, die verwijderd werd. Door de verzorging knapte hij aanvankelijk op, doch op 1 oktober werd hij dood aangetroffen.

De heer Liefstink nam de volgende maten: lengte van snavelpunt tot staartpunt 21,5 cm; spanwijdte 40 cm (Fig. 1) en prepareerde de vogel, die werd geschonken aan het Zoölogisch Museum te Amsterdam, waar werd vastgesteld, dat het een eerstejaarsvogel is.

Dit is de 2de vondst voor Nederland en de 3de bevestigde waarneming. Bekend waren 1 vondst in 1824 en 3 onbevestigde waarnemingen (Avifauna van Nederland, 1970: 59). Daarna volgde 1 bevestigde waarneming: 30 april 1973 Wassenaar (Archief CNA). In België beschikt men, voor zover kon worden nagegaan, slechts over 1 vondst van vóór 1900 en 1 vondst in 1954 (Avifauna van België 1967), terwijl Engeland talrijke waarnemingen heeft geregistreerd: t/m 1969 meer dan 100 ex. en in 1970 12 ex. (The Status of Birds in Britain and Ireland).